

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიბერალურ ნახატშიანი გაზეთი; გაჟღერდის ყოველ კვირა ღამს.

№ 25

0 3 5 6 1 5 1 8 9 7 წ.

№ 25

შინაარსი: დაწვეული საქმე—სხვა-და-სხვა ამბები.—გვადის კორესპონდენციები.—წერილი ინგლისიდან საზღვარ-გარეთელისა.—გოდება იერემიასი (დავითნიდან), ლექსი—კი—სა—ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა მიტროფანე ლაღიძისა.—ქაჯი (მოთხრობა) დ. თომასილისა.—პროვინციის ვითარება (ტურის უბოვრებიდან) პროვინციელისა.—საქველ-მოქმედი საქმე.—განცხადება.

აკვალის“ ხელის მომწერლებს მოვაგა-
ნებთ, ვისაც ფული არ შემოატყანია,
ვთხოვ შემოიტანონ 1 ივლისამდე.

ში, დრამატული, წერა-კითხვის საზოგადოების საქ-
მეები და სხვა ყველა ერთად იმავე უმოძრაობის წერ-
ტილზე ღვას, რაც ამ ათ-თუთხმეტი წლის წინეთ
იყო. ბევრი ისეთი საქმეებიც გვაქვს დაწვეული,
რომ ჩვენი დაუდევრობით, გულ-გრილობით ლამის
დასაწყის მივე ჩაიფუშოს.

დავიწყებული საქმე.

ათედა ყველა კრებები—ბანკისაც,
თავდა-აზნაურობისაც და სხვა-და-
სხვა საზოგადოებებისაც. — ყველა
თავ-თავიანთ ბინას უბრუნდება, სა-
ავარაკოთ განსაყენებლათ მიეშუ-
რება. თითქოს განაგებ ჩვენ ყვე-
ლა საქმეებს მოეუყრიით ხალ-
მე თვის საგაზაფხულათ, რომ იქნება ამ დროს მაინც
მოეცოცხლდეთ, ძილს და ზარმაცობას დაეღწიოთ
თავი, მაგრამ შენ მტერს, რომ ჩვენ არც ამ დროს
ვაკეთებდეთ რასმე!.. ერობის შემოღების საქმე ჩვენ-

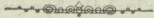
მე ვამბობ, დედათა სკოლის გახსნის შესახებ.
აქამდის ერთი-ორი მაინც ხმას ამოიღებდა ხოლმე
ქალების სკოლის საჭიროებაზე, წელს კი კონ-
ტიტ არავის დაუძრავს, ამისთანა ფრიად საჭირო საქ-
მე სულ დავიწყებას მისცეს.

მას შემდეგ, რაც აღძრეს ლაპარაკი ქალების
სკოლის საჭიროებაზე ბევრ სხვა-და-სხვა საქმეებზე-
დაც დავიწყია სჯა-ბასი. მართალია, ვერც ერთი
საქმე ვერ დავაყენეთ მტკიცე ნიადაგზე, მაგრამ ქა-
ლების სკოლის შესახებ მაინც რაღაც განსაკუთრე-
ბული გულ-ცივობა, დაუდევრობა ეტყობა ყველას.
ჩვენ უაჯახობა გვლუბავს, დღეს-ხვალ ჩვენი ხელითა
ვე ჩავაქრობთ ეროვნულ კერას, მხოლოდ დედა-ქვ-
შეუძლია ამ კერის შენახვა და ჩვენი დაუდევრობით,

საქმის ხელ-შეწყობლობით ელუბათ ჩვენ არსებობას, ბევრი ევეტყვიან ახალს არას ბრძანებსო, მაგრამ რომ ასჯერ და ათასჯერ მოგვიხდეს ერთი-დამიგვის გამოერება, თუნდ რომ ჯგერს-გეცენ, მინც ეიტყვი, რომ ამ სკოლის საქირება ძვალ-რბილში რომ გვექონდეს გამჯდარი, აქამდის საქმეს ვეშევილით.

მარშან კამისია იყო ამორჩეული, რომ მას მოეცებნა წყაროები, რითაც შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო ქალების სკოლის შენახვა, მაგრამ ამ კამისიას სხვა კამისიაც ამოუყენეს გვერდში—გაქებისთვის სამეურნეო სკოლის საშუალების მოსაპოვებლათ; —ამის გამო არც ერთს და არც მეორეს არა ეშველა-რა. ჰწეწენ ბანკს, უიმისოთაც დაეი-დარაბით გაწყვილეს, ჰწეწენ მომავალ ქარავსლის შემოსავალს და სანუგებოეს კი არასა ეხედეთ. ქალთა სკოლის კამისიასი გამოჩვეული იყო მარშან, რომ ქალთა კამიტეტს თითქმის 18000 მან. აქეს მოგროვილი, ხოლო წლევეანდელი თვილისის თავად-აზნაურთა საზოგადოების შექმნებულ მოსწავლეთა შემწეობის კამიტეტის ანგარისში ნაწევნებია, რომ ქალთა სკოლას 14,900 მან. მეტი არა აქეს ბილეთებათ. დანარჩენ ფულებით რატომ არა ყიდულობენ ბილეთებს? ჩვენ ვერ გავიგეო, რატომ თითონ ქალთა კამიტეტი არ უგდებს ყურს თავის ფულს? თუ კი შეიძლო მოგროვებდა ორი ათას თუმხამდის, სულ გროშობით, ვანა ახლა ასე გაჭირებით მოგროვილ ფულს თითონ უფრო კარგათ ვერ მოუვლის? რა ღალატობა უნდა, რა საქირთა იყო ამ ფულთა სრევა თავად-აზნაურთა სკოლის კამიტეტის ფულთან, „სკრის“ მამულს ის საზოგადოების სახლის შემოსავალ-გასავალთან? იქნება როდესაც ქალთა კამიტეტს ართმევდენ ამ ფულს ზოგიერთი ხელმძღვანელობდა მაღალი უმინარი აზრით, რომელიც მომავლეთისთვის გაუგებარია, ამას სხოლოთ ბოლოს შევეტყობთ...

ახლა კი გავიმეორებთ არა ერთელ ნათქვამს, რომ ქალები თუ თვითონ არ გაუძლევიან თავიანთ საქმეს, გულს არ დაუდებენ, და არ მონახავენ ახალ წყაროებს, არასოდეს არ გვეღირსება ქალთა სკოლა და ჩვენ ოჯახს უმისისოთაც წყალ-წაღებულს აუციალებლათ დადაეარება მოედის.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ერთი უღარესი ამ წლის მოკლენათაგანი არის ჩვენს სამშობლო ქვეყანაში საერთო ძალით ეკონომიური ზომების აღება ალბ-მიცემობის ამ-

ხანაგობათა შედგენა იმ განხრახებით, რომ ერთი მხრით ჩვენს ყოველ ვეარ დარგს წარმოებისას მიეცეს შესაფერი განვიტარება, წინმსდელლობა ნაწარმოების გასაღებით, მისთვის კარგი მაზანდის და ტრეკლი ბაზარის მოპოვებით და მეორე მხრით ყოველნარი საეპქრო ნიეთი მოიპოვებოდეს იაფათ ჩენნი ერისთვის. ამ ორ ვეარ დანიშნულებას ჩინებულათ ასარულებას ესრეთ წოდებული საეპქრო ამხანაგობა, რომელსაც საზოგადო სახელი „შუამავალი“ ჰქვია.

დაარსდა გურიასი წარსულ წელს ასეთი შუამავალი, ახლა სამეგრელოშიაც დაარსებულა მეორე ამხანაგობა შუამავალთა. ვიკორე ჩიჩუას თარსნობით. ამ ამხანაგობის საქმის გამგეთ ამოურჩევიათ სამსონ ყიფიანი, ახალ სენაკის სათავად-აზნაურთა სკოლის მმართველი.

განხრახება ასეთი ამხანაგობებისა ის არის, რომ ხალხში ჩარჩ ვაჭრებს ფეხი ამოაკეთებინონ და იმათ მიერ წადებული მოგება ალბ-მიცემობისა ისევე ჩვენ ხალხს დაუბრუნდეს დიდედნებთათ. ამ ვეარი ეკონომიური მოძრაობა უეჭველია დროამ დამოიწვიო.

ჩენი ხალხი გამოუხიზლდა და შეიგნო ჩარჩ-ვაჭრების ექსპლოატაცია. მწარმოებელთა ამხანაგობები ნამდვილათ განვიტარებს ჩვენში კაპიტალისტურ წარმოებას, ნამდვილათ დაიხსნის ჩვენს წარმოებას უცხოელ ვაჭრების კლანჭებისაგან; მაგრამ ყოველ ამხანაგობითს საქმის წარმოებას დიდი სიფთხილე უნდა, დიდი მხნეობა, სულგრძელობა და უანგარობა. უამისოთ არც ერთი ამხანაგობის საქმე ვეარს ვერ გაიმაგრებს ჩვენში. ამისთვის გავათუხილებთ შუამავალთა დამარსებლებს, რომ მეთაურებათ ეცადონ საქმის მკოდნე და უანგარო მოღვაწეები ჩააყენონ. შეიძლება კაცი უანგაროა, მაგრამ ვაჭრობის საქმე არ ესმის, ადვილი დამჯერეც არის. მაშინ ამხანაგობის საქმე მალე ჩაიფუშება. ხომ გავიგონათ, ავი შემნახვი ქურღმე უარესიოა.

აგრეთვე ეთქვათ, ის პირი, რომელიც მოწვეულია ამხანაგობის საქმის წარმოებისთვის, მართალია კარგი მკვირცხლი ვაჭარი და საქმის მკოდნე კაცია, მაგრამ ანგარი კია, მაშინაც ამხანაგობის საქმე ხიფათში იქნება ჩავარდნილი; ამისთანა კაცი ემგზავნება იმ მელას, რომელიც საქათმოს დარაჯათ დაუეყენებია ოჯახის მეპატრონეს.

მაშასადამე ვაუთხილებთ „შუამავალ“ ამხანაგობათა დამარსებლებს დიდი ზრუნვა და ყურადღება იქონიონ თავის ამხანაგობის ზოხლევეებზე. ვინც უნდა იყოს, ნურავის ნუ ენდობიან, ყოველ ნაბიჯზე ანგარიში უნდა მოითხოვონ. ამხანაგობამ სწორათ უნდა დანიშნოს ხოლმე კრებები, ყოველ კვირასი გა-

ზენჯოს ამხანაგობის დატოვები და მოთხოვის მე-
თაურებს მათი მოქმედების გეგმა.

ყოველმა დაარსებულმა ამხანაგობამ ჯერ-ჯერო-
ბით თავის თავით უნდა აწარმოოს საქმე, სხვა ამ-
ხანაგობასთან ნუ შეერთდება, სანამდის თეიოან კარ-
გათ ზურგს არ გაიმარებს. შემდეგ კი შეიძლება ამ-
ხანაგობებმა კავშირები შექმნან, ერთმანეთში დამო-
კიდებულება იქონიონ, მხოლოდ აღებმაცემობით და
ნდობის გახსნით, შინაგანი საამხანაგო საქმეების წარ-
მოებაში კი სრული დამოუკიდებელი უნდა იყონ.

* *

ორშაფათს, 9 ივნის გაირჩა საქმე თფილისის
ოლქის სასამართლოში „ნ.ბ. იბოი“ რედაქტორის თ.
ვ. თუმანიშვილისა, რომელიც უჩიოდა თ. ნ. დიასა-
მიძეს, რომ იგი შარშან, ბანკის კრებების დროს,
თავს დაცვა, მოულოდნელათ ვ. თუმანიშვილს და
თავი გაუტეხა. დამანაშავეს, თ. ნ. დიასამიძეს, სასა-
მართლომ მიუსჯა შვიდი დღით ჰაუტუბატში და-
პატიმრება. მოჩივარს განზრახვა აქვს საქმე გადი-
ტანოს სამოსამართლო პალატაში.

* *

ხარკოვიდან გვეყრენ: შინაგანი და საერთო გა-
ნათლების სამინისტროები შეთანხმდნენ, რომ გახსნან
კბილის საექიმო სკოლა ხარკოვში. ამ სასწავლებ-
ლის დირექტორათ დანიშნულია ცნობილი სპეცია-
ლისტი კბილის ავთოთეკოლოგისა და ხახა-პირის სენისა
ს. ა. ნემიროვსკი.

სკოლაში მიიღებენ ყოველი სარწმუნოების და
წოდების შვილებს ორ კატეგორიით:

1) ვისაც საშუალო სასწავლებელში უსწავლია
და ექსკლასიანი მოწმობა აქვს, იმას მიიღებენ და
ორ წელიწად ნახევარს შემდეგ შეუძლია დაიჭი-
როს სამკურნალო მეცნიერების ფაკულტეტზე ეგზა-
მენი; იმას დააჯილდოებენ კბილის ექიმის დიპლო-
მით; 2) ვისაც სკოლაში არ უსწავლია და ისე
შევა ამ კბილის საექიმო სასწავლებელში, ის
უნდა დარჩეს აქ სამ წელ იწადს, რომლის შემდეგაც
იგი დაიჭერს ეგზამენს და მიიღებს დიპლომს დანტი-
სტობისას. ამ სკოლაში უკითხვენ ლექციებს უნივერ-
სიტეტის პროფესორები.

ამ სასწავლებელს კავკასიისთვის დიდი მნიშვნე-
ლობა აქვს. თუმცა ასეთი სკოლა ოდესმაც არის,
მაგრამ იქ თურის დასრულებულები უნდა წავლენ იმ
უნივერსიტეტში, სადაც სამკურნალო მეცნიერების
ფაკულტეტი და იქ დაიჭირონ ხოლმე ეგზამენი;
ეს კი სამძიმოა ყველასთვის.

ეს სკოლა იხსნება ამ წლის პირველ სექტემბ-
რიდან.

* *

თფილისის პირველ კლასიკურ ლემნაზიაში სწავ-
ლა დაამთავრეს 58 ყმაწვილმა. მათ შორის ქართვე-
ლი თოთხმეტია, სომეხი ცხრა და დანარჩენნი სხვა-
დასხვა უცხო ტომს ეკუთვნენ-ან. ამათ შორის ოქროს
მედალს მიიღებს ქართველი მოწაფე უთნელიშვილი.

* *

ქუთაისის ლემნაზიაში წელს დაამთავრეს კურსი
31 ახალგაზდამ; იმათ შორის თექვსმეტი ქართვე-
ლია, ორი სომეხი და დანარჩენი სხვა ტომის ხალხი.

* *

ამ ცოტა ხანში ჰოლანდიის სატახტო ქალაქ
ამსტერდამში იქნება, სხვათა შორის, გერმანიის და
რუსეთის წარმომადგენელთა კრება, რომელიც დაა-
დგენს პირდაპირ ევროპაში ერთნაირ გადასატან ფა-
სებს რუსეთის ნეთისას.

* *

ქალაქის გამგეობას და პოლიციმენტის გადა-
წყვეტილით, რომ აუკრძალონ თფილისში ძველი ტა-
ნისამოსის გაყიდვა, თუ იგი არ იქნა გატარებული
დებ-ნფექციის კამერაში და ნიშნათ ზედ არ ეტყრება
დებნიფექციის ტყვია.

* *

თფილისის გუბერნიის ადმინისტრაციას ამ გა-
მათ ყურადღება მიუტყვევია, რომ სასოფლო ავთო-
მყოფთა თავშესაფარებთან არსებულ აფრიაქებიდან
სოფლის მცხოვრებთ, რჩევა-დარიგებას გარდა, წა-
მლები; ცვლილით ხოლმე, რისთვისც განკარგულება
მოუხდენია, რომ სოფლის ექიმებს წამლები ეგზამე-
ნით. (აიყვირა“)

* *

როგორც შევიტყუეთ, ამ წვამთ თფილისში ჩა-
მოსულა რამდენიმე ინფენერო, რომელნიც ბან რა-
მანოვის უფროსობით კახეთს რკინის გზის ლიან-
დაკის გამოსაკვლევით წაყლენ. გზის გამოსაკვლევით
მთავრობას 30,000 მანათი გადაუღვია. (აიყვირა“).

* *

უჩივების მიზეზით, რომ 1895 წელს ერუი
იბერელი, მონაგალი მოწამეთდან, დაირჩა რიონში

და ამის გამო ხალხმა ურჩები დაოხა და ზოგიერთს სახლებიც დაუშტერია, ამის თაობაზე სასამართლომ თერთმეტ კაცს ჩამოხადა ღირსება და გადაასახლა ციმაზირს. ზოგიერთმა მათგანმა გადიტანეს სასამართლო პალატაში საჩივარი, რომ სასჯელი შეემსუბუქებნათ; მაგრამ სასამართლო პალატამ შეუმსუბუქა სასჯელი მხოლოდ ტყვეშლაშვილს, რომელიც უნდა დაპატიმრდეს ერთი წლის ვადით; ხოლო ექვტორ ერისთავი კი სრულიად გაათავისუფლა სასჯელისაგან. დანარჩენი ცხრა კაცი გაგზავნეს ციმაზირში.

* *

წელს თუილისის სამოქალაქო ფერშლის სასწავლებელში სწავლა დაამთავრეს და მიიღეს დიპლომი მედიცინის ფერშლისა პირველ ხარისხით: ელი ნაცვალაძემ, მეორე ხარისხით: ალექსი ერმალოვმა, ე. ხახიაშვი, ივ. ზოკერიამ, მ. ზოგდანოვმა, ს. ჩუმალოვმა, ს. კვიციანიძემ, ელ. კალანდაძემ და ნ. არხიზოვმა. პირველი ექვსი სახელმწიფო ხარჯით იზღებოდა და დანარჩენი კი თავის ხარჯით.

* *

წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების სასარგებლოდ გამართულ ლატარია-აღლვიდან შემოვიდა 3,220 მ. 90 კ; ხარჯი იყო 870 მ. 80 კ. დარჩა წმინდა შემოსავალი 2,350 მ. 10 კ.

* *

საოსტატო ინსტიტუტში კურს-დამთავრებულნი. 10 იენის დასრულდა ეგზამენები ტუილისის ალექსანდრეს საოსტატო ინსტიტუტში. სწავლა შეასრულეს 22 კაცმა, რომელთაგან ქართველი ხუთია: დ. ანანიაშვილი, ე. მათეშვილი, ე. ჩხაიძე, გ. ჯაში და ე. ქუჩიაშვილი; დანარჩენი: 12—რუსი, 1—სომეხი, 1—ბერძენი, 1—ოსი, 1—ებრაელი და ერთიც ავსტრო-უნგრული სლოვაკი.

მთელს ინსტიტუტში ქართველი მოსწავლე რვა-ღა დარჩა მამინ, როდესაც წარსულ წლებში ქართველ მოსწავლეთა რიცხვი 25—30 იყო. (ი.ე.).

* *

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი ახალი წიგნები: ახალი მკითხველის გამოცემა „შრომა და კამიტალი“ — წიგნი ღირს ერთ ახაზთ.

„გლეხი კაცის ისტორია“ ერკმან შატრიანისა, თარგმანი ი. მაქვარიანისა, წიგნი ღირს ხუთმეტ შაუ-რათ. ორივე წიგნი სუფთათ არის გამოცემული.

„გვალის“ კორესპონდენციები.

გამზორი. ეიწრო და ტყით შემოსილი მღ. იორის ხეობაში მდებარეობს ახალშენი (НОВАЯ) გომბორი. აქა ცხოვრობენ სამსახურ შესრულებული სათადარიგო რუსის ჯარის ხალხნი, რომლებიც სამსახურის ვადას შესრულებას შემდეგ აქვე დასახლდნენ კარებულან და დღეს ამ მცხოვრებთა რიცხვი ასს კომლს აღემატება. გარდა ამით გომბორში დგას გრენადერის ჯარიც, არსებობს სამხრელო სასწავლებელი და ახლათ გაშენებული შეენიერი ეკლესია.

გომბორის მცხოვრებლები უმეტესათ ძროხის-მოვლა-მოშენებას მისდევენ, რასაც ხელს უწყობს გომბორის გრილი ბალახიანი მთები.

აქ გარდა გომბორელებმა მრავალი სხვა ხალხი ამოსული თოიანით ცხვარ ძროხით ამ მთებზე; გომბორის ცივი მთები აგროლებენ მის მიდამოს და სასიამოვნო საზაფხულო ადგილათ ხდიან, ამიტომ გომბორში ზაფხულობით ბევრი მოვაკარკენი მოდიან თუილისიდან.

გომბორელ რუსებს სხვა ადგილ სახმარებელ სამიწათ-მოქმედო იარაღთა შორის ახალი სისტემის გუთნებაც შემოუღიათ.

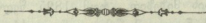
გუთნებში ყვეარი (იშვიათათ სამ ულელი) ხარი უბიათ და აქაურ ოღრო ჩოღრო ადგილებს იმავე სიღრმეზე, გაუჭირებელივ ხნამენ, როგორათაც თელავის და სიღნაღის მაზრებში, სადაც 7—8 ულელი ხარ-კამეჩი უბიათ და 5—6 კაციც ცდება.

გომბორში საზოგადოთ კარგი მოსავალი იცის, უფრო კი კარითაფილისა, რომელსაც სულ არა რწყავენ, მაგრამ კარგი კი მოდის.

ტ. ჭობარკელი.

* *

სოფ. გვალთით (შორაპნის მაზრა) 6 იენის აქ ერთი ქლავი-ქლუვი და ვაი-შემეცლებელი შეიქნა, მე, თუმცა წინეთ ვიცოდი რაც ამბავი იყო და განგებ მას ეუყურებდი, როგორც ერთი მემამულეთაგანი, მაგრამ სწორეთ მოგახსენოთ, საგრძნობლათ შემაკრთო ხალხის ყვირილმა და ერთმანეთის გადაძახებ-გადმოძახებამ: „მეჩვენანია მოდის მერყევენანია“!.. ეხედვად დარბის ხალხი თათეთის საზღვარზე; თოხით, ზარით, ნახშირით და ქვეით. თქვენ წარმოიდგინეთ ისეთი ხალხი დადვს უკან მეჩვენანისა და ედავება საწყალ გლეხებს მამულს, რომ ოკი-ოკდაათი წლის განმავლობაში, თავისაგან გაყიდული მამულისაგან არათფერი უსარგებლიათ, ესენი იმისთვის ედავებიან საწყალ გლეხებს მამულს, რომ ცოტა რამ ედა-

ახდენიონ. მაგრამ გლეხებიც არაფერს აძლევენ ამ „ოინმაზებს“.

დასასრულ არ შეიძლება მეცხენიანის ხასიათი არ შევნიშნოთ. მაგალითათ, სასულგარი არის მოხრილათ ათიდან თუთხმეტ სკანამდის, არაფერი გზით მოხრილ სასულგარზე სამანს არ გააკეთებს; ნება არა გვაქვს ახლო-ახლოს სამნები ჩავსვათ ხოლმეო. ნუ თუ მართლა არა აქვს ნება? აბა რა ეშველებათ, როდესაც მესასულგარები ერთი სასულგარიდან მეორემდე თოკს გააბმენ, ხომ ერთმანეთს ამოწყვეტენ, რადგან თოკი გაბრუნდებულ ადგილს ერთ-ერთ მოსასულგარეს არ-გუნებს. ან სწორეთ ამისთანა კაცებზე არის ნათქვამი. „ყოფელი ენაზე უძალდო შიგ გავიარე უჯრა-ხოო“.

მეთვალყურე.

* *

ს. ბოკილი (ოზურგეთის მახრა) შეადგენს ჯუმათის ერთ საზოგადოების კუთხეს, რომელიც მდებარეობს მდინარე სუუსის პირათ. მალღობ-ვაკეზე აქ აგებულია ძველის ძველი ხის ეკლესია, წმ. ნიკოლოზის სახელობაზე, რომელიც საზაფხულო საწირავ ეკლესიას ჰქონდა განსვენებულს გურიის ეპისკოპოსს გაბრიელს. რაც ნეტარ სხენებულმა ეპისკოპოსმა დატოვა ეს ეკლესია და ვადაბრძანდა ნავაობარში, მისი გაუმჯობესობაც მიყურდა. თუმცაღა მრავალი მღვდლებიც გამოიცივლა აქ, მაგრამ ეკლესიის გაუმჯობესებაზე არაფერს არ უფიქროს: ეკლესია დაძველდა ისე რომ 1894 წელს თითქმის ინგურდა; ფურის ძველი იატაკი ისე ჩაღბა რომ შიგ შესულა საშიში იყო; საძირკვლები გამოღბა, ეკლესიაში წვიმა ჩამოდოდა. ამ დროს (ოთხი წლის წინეთ) აქ დაინიშნა მღვდლათ მამა იოსებ დარჩია, რომელმაც ახედ-დახედა ეკლესიის მდგომარეობას და თქვა: „ან მოკვდები და ან ეკლესიას გავაუმჯობესებო“?!. მართლაც და ახ. კანდელაკები და სხვა შევანებული პირები, გლეხლის დარჩიას ჩაგონებით, შეუდგენ ეკლესიის გაუმჯობესობას და მათი ბეგუთი მცვლდინებობით წინ წავიდა საქმე, ერთი წლის განმავლობაში შეიძინეს: შენიერი კანკელი, მრავალი ხატები, საეკლესიო წიგნები და სხვა. ყველა ამანების შესრულება მრევლისათვის საძნელო იყო, მაგრამ მღვდელმა იოსებ დარჩიამ იკისრა, ეთხოვა შემწეობა სხვა-და-სხვა პირებისაგან, რომლებიდან შედგა მრავალი შემოწირულება და მით მიეცა საშუალება ზემო სხენებულნი ნიუთების შეძენისა, მადლობის. ღირსია მღვდელი მამა იოსებ დარჩია, ასეთი კეთილი საქმისათვის.

ს. ა. წ—შელი.

წერილები ინგლისიდან.

I.

ინგლისელი გარკი.

ნგლისი! ინგლისელი! ვის არ გაუგანია ეს? ვინ არ იცის თუ რა არის ინგლისი? ვის არ უნახავს ინგლისელი! ინგლ-სეულს თავისი ინგლისელობა შუბლზე აბეჭდია. აბა შეხედეთ მას, განა გავს ის სხვა ერის კაცს? თხელი ტანისა, მაღალ ფეხებზე შემდგარი, თავი დიდი, სახე პატარა, შუბლი რკალი და ძალზე წინ წამოწეული, მოწითალო ფერი—აი ინგლისელი. ათას კაცში რომ ერიოს, უთუოთ მიხედებით ეს ინგლისელიაო. ის არც ერთს არ ჰგავს, არაფის არ ერევა, არც ერთ თავის განსაკუთრებითი თვისებებს არ ჰკარგავს. შეიძლება ფრანგი გერმანელათ მიიღოთ, გერმანელი კიდევ იტალიელათ, მაგრამ ინგლისელს კი ვერც ერთათ ვერ მიიღებთ, ის ყოველგან და ყოველთვის რჩება იმათ რაც არის, ინგლისელათ. და განა ამის მიზეზი მარტო მისი შეხედულებაა? არა, ქვეყა და მიმოხერა ისეთივე მოაწემა მისი გეოგრაფიისა, როგორც მისი გარეგანი სახეობა. მისი სიარული სხვის სიარულს არ ჰგავს, მისი ჯდობა სხვისას, მისი მორთვა-მოკაზმულობა ხომ სხვა არის და სხვა. არ იფიქროთ ის თავის თავს ძალას ატანდეს ჩემი ენაზეა უტყველო გამოავაჟინო. ეს წარმოადგება სრულებით თავის თავათ, ძალა დაუტანებლათ, ბუნებრივათ, ის ამაზე არც კი ფიქრობს, არ ზომავს, არ ანგარიშობს, და სწორეთ ამიტომ ის ასე განირჩევა ყველა დანარჩენისაგან. ის აძლევს თავის თავს სრულ, ჩვეულებრივ, თავისუფლებას. პარკში თუ ბერლინში, ყენევაში თუ ბათომში—ერთის სტუკეით ყოველგან ის ერთ-ნაირია, ერთი კლაპოტისა.

ინგლისელი ვერც ერთ უცხო საზოგადოებას, ხალხს და ზნე-ჩვეულებას ვერ ეწყობა. სადაც უნდა შევიდეს, უთუოთ თავისი ელემენტი უნდა შეიტანოს, და ეს ისე ძლიერია, რომ ყველა მამინეე იგრძნობს აქ რადაც არა ჩვეულებრივი უნდა იყოსო. ძალიანაც რომ სურდეს თავისი თავის გარდაქმნა, ვადა სხვათათ ჩაქედლია მის გროვებობა ისე ღრმავთ რაჭედლია მის ავებულებაში, რომ ყოველივე მოპირდაპირე ძალას არღვევს და თავისი გაქვს. ამიტომ არის რომ ინგლისელი ისე სიამოვნებით დამდურის:

In spite of all temptations Fo belongs to other nations he remains an Englishman. წინააღმდეგ მისი შეცადინებობისა, რომ სხვა ერის კაცათ გადაიქვს, ის მთიჯ რჩება ინგლისელათ.

გავგონათ ოდესმე ინგლისელი ვადაგვარდაო? ან და ვინმე განგლისელდაო? უტყველია არა, ვინაიდან არც ერთი და არც მეორე არ ხდება. აი თუნდა ავიღოთ ირლანდია. ის ერთი და ლიტერატურით თითქმის ერთიანად განგლისელებულია. მაგრამ ნამდვილათ კი განგლისელდა? სრულებითაც არა, ირლანდელი ირლანდელია და ჩანს, ინგლისური ენა მან იარაღით გამოიყენა ინგლისთან საბრძოლველათ. ირლანდიის ნაციონალური მოძრაობა წარმოებს განსაკუთრებით მისი ინგლისურათ მოლაპარაკე ნაწილით. ინგლისელს არ შეუძლია რომელიმე ხალხი განგლისელოს, თავის ერში ვალესოს, თავის გვარტომობაში გააქროს. ეს იმიტომ რომ ის სხვა ერისაგან განსაკუთრებულია, განსხვავებულია, ისე როგორც მისი კუნძული სხვა ქვეყნისაგან განსაკუთრებულია, განთავსებულია. ინგლისი მოუწყვეტილია ევროპისაგან, ინგლისელი-ევროპიელიისაგან, მათ შორის ხილია ჩატეხილი. ამისათვის მათი მოქმედება და აზროვნება ღრმად განირჩევა ერთმანეთისაგან. გერმანიის აზრით, ქვეყანა უნდა გავერმანელდეს, ერთი ძლევა მოსილი გერმანიის სახელმწიფო შედგეს (პანგერმანიზმი). ფრანგის აზრით, ქვეყანა პარიკში უნდა მოდიოდეს, ცივილიზაციით, გემოვნებით გფორანდეს, გაპარიკელდეს. ინგლისელი კი სულ სხვანაირად ფიქრობს: სადაც ჩემი საქანელი მივა, იქ მივა ჩემი სახელიც და ძალაცა. ამით გვიღ და ვაპარი ხდება მისი განდიდების ჩარხათ. და მართლაც, სად არ არის ის, სად არ მიდიამოდის? იქ სადაც არც ერთ ევროპიელს არ მოუღწევია, ინგლისელი უთუოთ შინა კაცია. ის ყოველგან მოძრაობს, ყველადფერს ხელს ჰკიდებს, ცას და დედა-მიწას ანძრეც.

ინგლისი ერთობ პატარა ქვეყანაა. მას საკუთრათ ერთი კუნძულიც არ უჭირავს, ის კმაყოფილდება ნახევრითაც, ამ ნახევარშიაც კი სხვა ჰყავს ჩაზირებული, სახელდობრ ვალისი. ასე რომ ინგლისი შეადგენს ერთი კუნძულის მესამედს, სულ 50 ათას ოთხ-კუთხ მისს, რომელზედაც მოსახლეობს 27 მილიონამდე სული. აი ამ პაწია ერის სამფლობელოს შეადგენს 11 მილიონი ოთხ-კუთხი მილი, ე. ი. სამი ევროპისოდენა, ანუ თითქმის მთელი აფრიკის ოდენა, მთელი ქვეყნის მესხუთელი ნაწილი. ამოდენა სიერცხვ ცხოვრებს 372 მილიონზე მეტი და ყველა ეს განხეულია მთელ დედამიწის ზურგზე, რით, რა საშუალებით აჩერებს ინგლისი მათ თავის ხელთ ქვეშ? ჯარით, მართაბით? არა, მან კი ხანია უფარ ჰყო როგორც მოღატაკიზმი — სამხედრო წყობილება, ისე ბიუროკრატიაში, ჩანოენიკთა ბატონობა. მამ რაზედ არის მისი უფროსობა გამაგრებული?

იმაზე რითაც მან ეს ქვეყნები შეიძინა. რით შეიძინა?

ინგლისელი ქვეყანას მიენს ვაქრობით. ის მიდის უდაბურ ადგილას, იქ სადაც ველური ხალხი ცხოვრებს. იცეთებს სახლ-კარს და დეგბა. ისი თავის სუფლათ და უშიშრათ არის, როგორც ლონდონში. ამ ერთ ინგლისელს მეორე ემატება, მეორეს მესამე და ასე დეგბა ჩინებული ახალ-შენი. რაკი ერთხელ ფეხი მოიკიდა, მერე იქიდან აღარ გამოვა. ის თანდა თან იწევა ქვეყნის შუაგულში, ჩეს ტყეებს, აშენებს სოფლებს, ქალაქებს, ვაჰყავს გზები, არხები, ერთის სიტყვით აყეთებს მეორე ინგლისს. ცოტა ხანს შემდეგ გამოჩნდება მთაერობაც: ჰო, ეს კარგი საქმეა, ადვილი გაშოვიათ, რადგანაც თქვენ ინგლისელი ხართ, ეს თქვენი სამფლობელოც ინგლისის უფროსობის ქვეშ უნდა იყოს, მაგრამ თქვენ შინაურ საქმეში არ გავერევი, როგორც გსურთ ისე მოიხმარეთო. ამნაირათ მთაერობა აცხადებს თავის უსულებას მხოლოათ სახელით, სახრავი კი ახალ-შენელთა ხელშია. აი ასე ვხვდეთა აესტრალია, ამერიკა, სამხრეთ-აფრიკა და სხ.

ინგლისელი დაბადებულია კოლონიტათ, ქვეყნის გამშენებლათ, ის ამ თავის მოწოდებაში ისე დარწმუნებულია, რომ აღარავის ანებებს ასეთადეგ როლის თამაშობას. ის ამბობს: მე განათლებულ ევროპაში არ გეცილები, ხოლო ველურ ქვეყნებში თქვენ ნუ შემეცილებითო. უცხო ვემი რომ მიადგეს რომელსამე ველურ ხალხის სამფლობელოს, ინგლისელი ერთ აღიპართას ასტეხს, როგორ გავციებდაო. ეუბნებით, ეს თქვენი არ არის, ვილაცისა, და ნუ ჯავრობებო, მაგრამ ამათ, მისი აზრით ყველა ხალხი, რომელიც კი ევროპიელთა ხელ-ქვეით არ არის, მის საფარველ ქვეშ უნდა იყოს. ნანსენზე, ჩრდილოეთ პოლიუსზე ქვეყანა რომ აღმოჩინა, უთუოთ ინგლისი განაცხადებდა ჩემიაო. აუხვიეთ ინგლისელს თეადლო და მარტოთ-მარტო დაადგეთ ერთ უდაბურ, მიუვალ ადგილას. ნუ გვინათ დიკარკოს. დასარწმუნებლათ მოკრისეთ რამდენსამე წელს მერე, თქვენ დაიხანებეთ ერთ შენიერ ახალ-შენს, თავისი სკალით, დუქნით, ეკლესიით, ვაზეთით და ყველა ამების მითაურათ იმ თქვენ მიერ გაწირულ ინგლისელს

ახალ ქვეყანაში პირველ ყოვლისა ის მართავს ერთ კანტონას. ინგლისიდან იწერს საქონელს და ადგილობრივ ხალხს მიჰყავს, იყიდვო. თუ იქ ხალხი არ ყიდულობს ან არ ცხოვრებს, ის თვითონ შეუდგება დასამუშავებელ მასალის ძებნას და ინგლისში გზავნას. აე თუ ისე ის უტყველათ სავაჭროს გაიჩენს. 1600 წელს აქ შედგა კომპოსალეთი ინდო-

შესანიშნავი შენობა ლონდონში.

ეთის კომპანია“, ინდოეთთან ვაჭრობის გასამართლებათ. მადრას, ბომბეის, კალკუტას საწყობები გამართეს. მაგრამ ჩქარა გამოუჩნდნენ მეტოქენი, პორტუგალიელები, ფრანგნი და სხ. აუჯანყეს ინდოელები. კამპანიაში დაიქირავე მეომრები და ჩამდენიმე პროვინცია დაიპყრო. ასე წელ-წელა კამპანიაში ფეხი მოიმაჭრა ინდოეთში. ის მართავდა ქვეყანას, აყენებდა გუბერნატორებს და სხვა მოხელეთა და თანაც ვაჭრობდა. რა ძალა ჰქონდა ამ ლონდონელ ვაჭრებს იქიდან ჩანს, რომ 1844 წ. ინდოეთის მმართველი, ლორდი ელენბოროუი, წინააღმდეგ მთავრობის განკარგულებისა, საშსახურიდან დაითხოვა და მის ალაკას სხვა განაწესა. ინდოეთის მართველობა ინგლისის მთავრობას მან მხოლოდ 1857 წ. გადასცა.

ავიღოთ მეორე, უფრო ახალი, მაგალითი, ინგლისის სამფლობელოა სამხრეთი აფრიკა, ქვეყანა უდაბური. ინგლისელ ვაჭრებმა შეადგინეს კამპანია და მთავრობას უთხრეს: მოგვეცი ეს თქვენთვის უსარკებლო ადგილები, ჩვენ აქ ავაშუშავებთ მთა-მადნებს,

ვაჭარებთ ქალაქებს, გავიყვანო რკინის გზებს, დავატრიალებთ სიცოცხლეს და ასე გაშენიერებულ ქვეყანას უკანვე დაგიბრუნებთო. მთავრობამ მისცა კონცესია. მართლაც ახლა იქ სიცოცხლე დუღს და გაღმოდის, აქეთ საკუთარი პარლამენტი, მინისტრები, ერთის სიტყვით წმინდა ევროპული ქვეყანაა. მთ ხელს უშლიდა მეზობელი ტრანსვალის პუბლიკა, კამპანიაში დაიქირავე მეომრები და შარშან ჯგმსონის წინამძღოლობით თავს დაქა. რომ ვაჭმარჯვით, ტრანსვალის ამ ვაჭრებს და მით ინგლისის სამფლობელოთ იქცეოდა.

ამაჩივით, ინგლისელი ასე იჩენს ქვეყანას: წინ მიდის კაპიტალისტი, მას მისდევს ლეფელი-მისიონერი და ბოლოს გამოჩნდება მთავრობაც.

როგორ ირჩენს ის ქვეყანას?

ინგლისი არც ერთ თავის ახალ-შენიდან გადასახადს არ იღებს. ის მხოლოდ ვაჭრობს მასთან და აქედან გამოაქვს სარგებლობა. ის არავის ეროვნობას არ ღვენის, არავის წყაზილებას არ არღვევს. ის

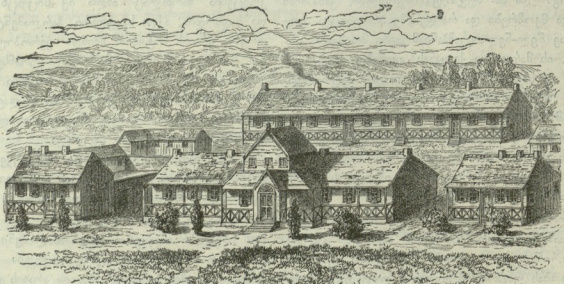
თხოვლობის მხოლოდ მის უმაღლესს მფარველობის ცნობას. ყველა მის სამფლობელოში, გარდა ინდოეთისა, თვით მართველობა: ყვეთ თვითნატი კანონ-მდებელი პარლამენტი, თვითნატი მოხელენი, თვითნატი სკოლა და სხვ. ერთის სიტყვით ინგლისის მათ საშინაო საქმეს არ ენება. ის ენა არის ოციკიალური, რომელზედაც ხალხი ლაპარაკობს. ასე გაშინჯეთ პაწია მფარდნილი კუნძულიც კი არ არის მიეწეებული. მაგ. ნატალი შეიცავს ნახევარ მილიონ მცხოვრებს, აქეს სრული თვით-მართველობა პარლამენტით, კანალის კუნძული შეიცავს 92 ათას მცხოვრებს, აქეს პარლამენტი და სრული თვით-მართველობა. ხალხი ლაპარაკობს ფრანგულით და ინგლისურათა; ოციკიალური ენა კი ფრანგულია! ერთი სიტყვით ყველგან, სადაც კი ინგლისელი შევა, მიუღება ინგლისური თავისუფალი წყობილება. არსად მის სამფლობელოში არეინ იღვენება გეგარტომობისათვის, სარწმუნოების და ზნე-ჩვეულებისათვის. ყველგან ბატონობს თავისუფლება ენის, სეინდისი, ბეჭდის, ყრილობის, სიტყვის და სხ. ინგლისი ჰქმნის ყოველგან მეორე ინგლისს. „ჩვენ გავაფართოვეთ ჩვენი იმპერია არა ეგოისტური მოქმედებით, არამედ იმით რომ ჩვენ ქვეყნის მართვა ეიცითო“ თქვა ლორდჰამილტონმა და მართლაც არც ერთ ერს ისეთი მართვის უნარი არ აქვს, როგორც ინგლისს. რა გარჩევა ინგლისს და არა-ინგლისს შორის ნათლათ სჩანს შემდეგადან: 28/11 აპრილს აქაურ გაზეთებში სათაურით: „რუსული კრიტიკა“ გახ. „СВЕТЪ“-იდან გადმოიბეჭდა შემდეგი: „რუსეთმა სრულიად არ იცის თუ რას შერება ინგლისი კიპრის კუნძულზე. მას ძირიანათ შეუცვლია ძველი ოსმალური წყობილება. შემოუღია ერთი კანონ-მდებელი ხალხის წარმომადგენელობა, გა-

ყოფილი ორ პარლამენტით, ერთს შეადგენენ ქრისტიანთა დეპუტაცია, ხოლო მეორეს ოსმალთა, რომელთაც თანაწორი უფლება აქვთ. ამ ახალ-ცვლილების ძალით, ვერც ერთი მკვიდრი ვერ გასამართლებდა და განიგება თუ არა მის სარწმუნოების, კანონის და ენის საზღვრებში. ინგლისი კიდევ შორს წასულა, თვითოველისათვის უზრუნველ უქმნია სარწმუნოებ-ს თავისუფლება. მან მოსპო ყოველივე გადასახდი სასულიერო წოდების სასარგებლოთ და მით წამოაყენა კითხვა ეკლესიის გაქოლაებისა. ამან შეასუსტა სამღვდლოების ძალა და მნიშვნელობა. რადიკალიზში მოთაყვებულია მართლ-მადიდებლობასთან, რუსეთმა ძალიან უნდა ეხმარებოდეს თვალ-ყური ინგლისს ასეთ მოქმედებას კიპრზე“... და სხ.

აი ორ ნაირი აზრი, ორი სისტემა. ერთს არ რწამს ცვლილება, რადიკალიზში, ხოლო მეორე უამისოთ ვერ განჩრდება. ინგლისი ეუბნება ყველას: მომეცი შენი ქვეყანა და მე მოგცემ თავისუფლებასო. Echange is no roberie. გაცეცა, გაძარცვა არ არის.

აი, ჩემო მკითხველო, ინგლისი როგორ იჩენს და იჩენს სამფლობელოს. ამ გზით ის ისე გაიზარდა, გაიღვდა, რომ ბადალი აღარაინ ჰყავს. მის იმპერიაში მზე არასოდეს არ ჩავს. როცა ერთ ნაწილს ღამის წყვილი ეფინება, მეორე ნაწილში განთიადი დგება. და ასე 24 საათის განმავლობაში დიდ ბრიტანიას მზე აშუქებს. ინგლისურ ენაზე დღეს 200 მილიონი ხალხი საუბრობს და თითქმის ყველა ინგლისის რასას ეკუთვნის. ინგლისის ერთ დამახებაზე ხმელეთის ოთხივე კუთხე შეინძრევა და მოსაშველებლათ გამოეშურება.

აი რა სასწაულებე მოახდინა ამ პატარა კუნძულმა, ნუ თუ ეს საკვირველი არ არის? განა ყოფულა ასეთი მაგალითი ოღვეს?

საქალაქო ინსტიტუტა „მოფატ“ (ინგლისში).

ინგლისის ხალხი ძლიერ მედიდურია. მას დიდი წარმოდგენა აქვს თავის თავზე. მისი აზრით ინგლისელს ევრაეინ ვერ შეედრება, ევრაეინ ვერ დაამარცხებს, ევრაეინ ვერ აჯობებს. ის ყველგან და ყოველთვის პირველია. ის დარწმუნებულია, რომ მისი მოქმედება წმინდა, გონიერი და კაცობრიულია. ის თავის თავს თელის კულტურის და ცივილიზაციის მოციქულადაც. ეს აზრი მას ძეგლ-რბილში აქვს გამაჯდარი და როცა შექსპირი თავის რიჩარდ მე-III ში ერთ გმირს ალაპარაკებს: This land of such dear souls, this dear, dearsane, Dear for her reputation trough the worle... That England, trat wont to conguerothers“... (ეს ქვეყანა ასეთი ძვირფას პირთა, ეს ძვირფასი, ძვირფასი ქვეყანა, ძვირფასი თავის ყველგან განთქმული სახელსათვის.. ეს ინგლისია ჩვეული სხეები დაიპყრას) — ამით ის ალაპარაკებს ინგლისის ერს, ამით ის ხატავს ინგლი-

სელთა სულის კეთებას, მათ მისწრაფებას და შეხედულებას. მართლაც, ხალხმა ძალიან უნდა გააზვიანდოს თავისი ძალა, რომ დიდი საქმე გააკეთოს. ათი ნაბიჯის გადადგმა უნდა მოინდომო, რომ ერთი ნაბიჯი გადადგა. ინგლისელი ყოველთვის ასე მოქმედებს და ყოველგან პირველობას იჩენს. მან უკან დახევა, შეშინება არ იცის. წყნარათ, ნელ-ნელა, მაგრამ მედგრათ და შეუპოვრათ ის წინ მიეჭანება და მის ფეხის ხმაზე არე-მარე ინძრევა და შეუოთავს. საქმის ცოდნა, მუყაითობა და გულადობა — აი ინგლისელი. აი, რა ბარგით მიდის ის გარეთ.

ასეთია ინგლისელი გარეთ.

როგორია ის შინ?

სასჯარ-გარეთელი.

ღონღონა 4 ივნისი.

(შემდეგი იქნება)

გოდება იერემიასი.

(გაღმორებული დავითინდან)

აბილონისა მდინარის პირას
 ვისხედით ერთათ დატყვევებულნი...
 გვაგონდებოდა ტკბილი სიონი
 და ცრემლებს ვღვრიდით სეფდამოკულნი.

გვეკითხებოდენ იქ ჩვენი მტრები,
 რატომ არ ევალობთ მათთვის ქებასა
 და რათ არ ეუტებობთ გამარჯვებულებს
 სიონის ხმებით ყურთა სმენასა.

ძეწნას დავკიდეთ საგალობელნი
 და, კელაე მტრალნი, იქვე დავსხედით:
 ვერ ვივალობებთ უცხო მხარეში
 წმინდა გალობას, კურთხეულს ზეცით!

თუ დაგივიწყა, ჩემო სამშობლო,
 შენც დაივიწყე ჩემი მარჯვენა,

და, თუ ოდესმე არ გაეცნო, სასას ამერას ეს ფილი ენა!

წყევლიც ვიყო, თუ შევიცვლო, იერუსალიმ, შენზე ეს გული! —

არ გილაღატებ უბედურ დღესაც, თუ ბედნიერ დღეს ვიყავ ერთგული!..

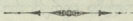
შენ მოიხსენე ედომის შეილინი და წამი იგი, მაღალა ღმერთო, როს დასასხოდნ იერუსალიმი:

„მის საფუძვლამდის დაარღვიეთო!..“

ჰოი, ასულო ბაბილონისაე, შენ უბადრუტო, წყევლო ლეთისკან! ნეტაი იმას, ეინც მოგაყენებს, რაც ჩვენ ქალწულებს მიაღვათ მტრისკან!

ეინც ხელთ შეიპყრავს შეუბრალეზლათ თქვენს ძუძუ-მწოვარ, უსუსურ შეილებს, ეინც კლდეს შეახლის იმათ თქვენ თვალ-წინ და თფთარ ქვებს სისხლით შეაღებინებს!..

— კი.

ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა

(ბ. თ. სასოკა და მისი „რუსულ-ქართული“ ლექსიკონი. *)

ადლობის ღირსია ბ. სასოკა, რომ ქართველი საზოგადოების საჭიროება შეუგნია და მართლაც დიდი მძიმე, შეუფერებელი, შრომა უყისრია, რათა დახმარება და გულ-წრფელი სამსახური გაეწია ქართველი საზოგადოებისათვის ენის სუფთათ შენახვაში. მაგრამ იმდენათ შეუსრულე-

*) ჩვენ იმდენათ შეუფერებელ მასლათ მივკანსთ ეს არა-ქართული ლექსთა კონა, რომ ამჟამად სიტუაციის თქმაც არ მივგანნდა საჭიროთ. ხოლო ამ წერილს იმით გამოადგოთ „გაგაღვივებ“ ადგილს, რომ აქ წარმოთქმული აზრნი იმდენად ამტკიცებს იმას, თუ როგორი თვით-ცნობიერებით აფასებს საღისი ასეთ ნაწარმოებებს. მდღესამდღეობის საღისს ისე ადგლათ კვადრატის მოატყუებს, როგორც ასბატელოკუბას დროს იყო. რედ.

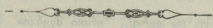
ბია მისდამი თვის-ნებით ნაკისრი მოვალეობა, რომ იძულებული ვართ ეთხოვით ბ. სასოკას, რომ მის მიერ შედენილი და გამოცემული ლექსიკონის ლექსიკონიც გვიწყალობოს, რადგანაც ჩვენ მის მიერ შეკრებილი თაღლითი მარგალიტებისა ვერა გაევიგეთ-რა. არც ის ვიცით, რომელ ქვეყანაში ცხოვრებენ ისეთი სუფთა ქართული ენის მკვლევართელები, რომელნიც გაავებენ ისეთ ქართულს, როგორსაც ჩვენ ეკითხულობთ სასოკას ლექსიკონში და ქვემოთ მოგვყავს იქიდან ამოკრებილი სანიმუშოთ, ხელის ხელ საგომანება მარგალიტები. ამასე ხმასაც არ ამოვიღებდით, რომ „სწრაფის ფურცელს“ უსაზღვრო ხოტბა არ შეესხა ამ ყალბი მარგალიტების მოძღვრისათვის. როგორც ვიცით, რამდენიმე ლექსიკონი მზადდება დასასტამბათ ქართულ ენაზე და ესურებებთ, რომ მათ მაინც აცდეს დამახინჯება.. ლექსიკონები დაახაც გვეჭირია და აუცილებელიც არის მათი რიგინათ შემუშავება, ახალი ტერმინებით შევცნება; მაგრამ ლექსიკონს სასოკასებურს ღმერთო გვაშორე, ღმერთო გვაშორე.

Муфта	— — — —	ჭურბ.
Несчастный	— — — —	უნაწერო.
Ночник	— — — —	ფისოსო.
Папирозъ	— — — —	გლარუ-მიღა.
Плята	— — — —	ზუდადგარი.
Салатъ	— — — —	ტაშუცუნი.
Салогъ	— — — —	მოგვი.
Сезонъ	— — — —	ჟგუფი (?) (რ. შესაფერი თარგმანა?).
Сливка	— — — —	ანაჟინი.
Славный	— — — —	განმანებული!
Смолѣ	— — — —	აღლუმი (აღლუმი მანკრას და სხვ. ქართული არ არის).
Сума	— — — —	გაშკანანი. (?)!
Табакъ	— — — —	გლარუ (რ. და მკვ. თუთუნა, თამბაქომ?).
Температура	— — — —	იელიბი.
Труба	— * — — —	საკამლე, სვირი („მიღა“ არ ვარტყულს თურქე!).
Чай	— — — —	თურმანი.
Чайникъ	— — — —	ჭელი (!!)
Ярлыкъ	— — — —	იერდავი.
Верзила	— — — —	ფირდა, თაქმა.
Гончаръ	— — — —	მამბე (ვითომ მკვ. რტლეს რ. უწინდა?)
Каталогъ	— — — —	ჟუშელი.
Карболовая кислота	— — — —	თუხსვი (თუხსვი სულ სისას ნიშნავს).
Ковчиги	— — — —	სამოწყვდი.

Конка	—	—	—	ცხენჭა.
Кондитеръ	—	—	—	შეჭუნჯა (?)
Кружка	—	—	—	ტოჯა.
Рюмка	—	—	—	კუნჩხა.
Растегай	—	—	—	გუმატუჭა.
Полотно	—	—	—	არშენჯა. (ძველი სიტყვა, ნიშნავს სუდაძას და არა ტილოს).
Варышня	—	—	—	ცოცხ.
Вуьны	—	—	—	აგურა.
Будни	—	—	—	სადგე.
Свѣтскій человекъ	—	—	—	წუთი-სოფლის მაყურებელი კაცი. ჭ-სს. ჭ-სს.

ა, ასეთი ყალბი მარკალიტებით არის სავსე ბ, სახოკიას ლექსიკონი. ენის გამოდრეგბაა, აბა, რა უბედურებაა ასეთი ლექსიკონების გამოცემა?!

მიტროფენი დღლიქ.

ქ ა ჯ ი.

(მოხრობა)

I.

შენიერია კვირიკეთი!*) თითონ კვირიკელე-ბოც ძალიან აქებენ თავის სოფელს. საქები-ცა: იგი უხვათ არის დაჯილდოვებული ბუნე-ბის მრავალგვარ სიკეთით: საღი ჰავით, შეენიერი ზვარ ენახებით, თვალ-ვალუფუდენელი მინდვრებით, საყინებთ, გორ-სერებით, რომლებიც შემ-სილია ზშირი, მაღალი ტყეებით;—ამთ შორის პირველი აღ-გილი უჭირავს წაბლარებს. შეენიერი სახანავია, რო-ცა წაბლის ბუციდან გამოიყურება ნაქუჭ-შეწითლე-ბული ნაყოფი, რომელიც თავის ეკლიან ქუჩქში ევლარ დატეულა, შუაზე გაუხმეთია იგი და კაცს მე-ტი აღრა უნდა-ია, რომ ბუციდან გამოაკალოს და... პირი ჩაგემრიელოს. კვირიკეთში ყველაზე უფ-რო სასიამოვნო აქაური ცივი წყაროებია. ესენა ჩუხ-ჩუხით ჩარბიან ერთ ხეშეშ და იქ ერთე-ან პატარა მდინარეს, რომელიც კვირიკელები ზოგნი „ქორე-ნას“ ეძახ-ან, ზოგნი „ქვერანას“. უჯანსკელ სახელს ისტორიულა საფუძველიცა აქვს.—კვირიკეთის სოფ-ლის ეკლესიის გალავანში ძველათ ეგდო თურზე

ერთი გაუთხლებელი ძეა. ამ ქვაზე ცალ მხრით გამო-კეთილი იყო თურზე წმიდა გიორგი, რაშზე შე-მჯდარი, და მეორე მხარეზე დაწერილი იყო: „წა-გი დაიცვე ხევი ესე ქვერენა ქაჯისაგანო“... აქე-დან ჩანს, რომ სიმაართლეს აღგანან ისინი, რომელ-ნიც ამ მდინარეს „ქვერენას“ ეძახიან.

„ქვერენა“ შეენიერი მდინარეა. მისი წყალი სარ-კესავით წმინდაა, იგი მოჩუხუნებს მოლომანებულ სიპ-კლდეზე. „ქვერენაში“ თევზიც ბევრია. სასიამო-ვნო სანახ-ებია, როცა კვირიკელი მეთევზე შექპოვს ქვას ქვეშ ხელს და გამოიყვანს ერთ წყრთა წერას ან ქაშახს. „ქვერენა“ ჰყოფს კვირიკეთს ორ ნაწი-ლათ: გალმა-გამოლმა, ან ზეშა და ქვეშა კვირიკე-თათ.

ზოგი კვირიკელი გლეხი ისეა ტყეზე ახლო და-სახლებული, რომ მის ეზოაა და ტყეს შუა მარტო-ლობის ვასავლები აღგლი რჩება.—სხვათა შო-რის, ტყის პირათ დვას ერთი სახურავ-ჩანჯრეული და აღვა-ალავ კედლებ-გაოკინიული ხის სახლი, რომელსაც ფართო და ვაკე მიწდარი არტყია, გარ-შემო. შეენიერი ეზო და შიგ მრავალი ხეხილი ყო-ფილა უწინ გაშენებული. იგი ახლა უპატრონობისა და მოუღვლელობის გამო წაშხდარა, გამწირებულა, ზოგიერთი სოფლიად გამხმარა, ოდესმე შეენიერი ენახი გაუსხეველობით გაუუქმებულა და გაუბარე-გაუთონნობით შიგ მრავალი ეკალ-მაყვალა ამოსუ-ლი და მითათ წაუშლია იქ ენახის ეკალი! აღამი-ანი უნებლიეთ ღონდება, როცა ხედავს კაცის ნაშ-რომ-ნამოქმედარს ასე წაშხდარს, ბოლო-მოკლებულს...

სახლის და ეზოს სიფართოვე ამტკიცებს, რომ აქ ოდესმე კარგი შეძლებული ოჯახი მოსახლობდა. დალ, აქ ესახლა კარგა შეძლებილო გლეხი—სიმო-ნა ეკელიაშვილი. სიმონა პატიოსანი კაცი იყო, სო-ფელში ყველას უყვარდა, ისე უყურებდენ იმას, რო-გორც კეთილ სინიდისიანს, სიმაართის მიმდევარს, შრომაში დაუღლავეს, მოამისთვის თვე-დაუყოფილს... ყველა ამ ღირსებებით შემკული იყო სიმონა, მგ-რამ, როგორც იტყვიან, „ხან-და-ხან ქონფას უქონ-ლობა ჯობსო“,—ისე მოუვიდა სიმონასაც; ერთმა შემთხვევამ თან გადიტანა სიმონა და თითქმის მთელი მისი სახლობა!..

საქმე აი როგორ იყო:—კვირიკეთში ერთ ოჯახ-ში ჭლები მძინვარებდა; ერთი კიდეც მოკვლა და დანარჩენებიც ავათ იყენ. საქმე იმ ზომამდე იყო მისული, რომ მიცვა-ლებულის ვაჟმეწეველი აღრა-ვინ იყო, რადგანაც არც ერთი მეზობელი არ ეკა-რებოდა ავათმკოფებს. მაშინ სიმონამ თქვა: რალა კაცი ვარ, მეზობელს უჭარს, და არ მიგეშევილო! ასეც ქნა, მიცვალებული თითონ გასეფნა და და-

*) ეს ის კვირიკეთი არ არის, რომელიც გუჩა-შია, აქ შერთო სახელია სახანარო.

ასაფლავა. თან წამალიც ჰქონდა, ვიღაც სოფლის მკითხავებისაგან შემზადებული; სიმონას ამის იმედი ჰქონდა, მაგრამ არ გაუფლია ერთ თვეს, ავამყოფოზა დაეტყო და ერთ წელს შემდეგ წუთისოფელს გამოავსალმა. ორის თუ სამის წლის განმავლობაში სიმონას მიჰყვენ შეილები!; დარჩენ ცოცხალი სიმონას ცოლი თვეს და დედა-სოფიო. ამთ მიატოვეს სახლ-კარი და დავსახლენ სოფლებებისაგან სამადლოთ მოწულ ფაცხაში. რამდენჯერ მიადგებოდენ ხოლმე ქერიები თავიანთ ნაფოვარს და მწუხარეთ მოთქვამდენ. ეხოში შესვლას კი შიშით ვერ ჰბედავდენ.

II.

ქერიები თითონ მუშაობდენ ყანა-ბოსტანს, ფქვედენ, მოჰქანდათ შვშა-წყალი და სხვა. ერთხანს მერობლები ხელს უწყობდენ საბრალო ქერიებს, მაგრამ ერთ შემთხვევას შემდეგ მერობლები არა თუ შევლოდენ მათ, არამედ აღარც კი ეკარებოდენ! თვალთ დასანახავათ შეიძლეეს საბრალოები... საქმე აი რაში იყო:

ერთხელ (მგონი მარტში) სოფიოს მახლის-წულის სახლის ყურეში, ნაგებშემეს, კატებმა ჩხავილი შეჰქნეს. აქვანში ჩაძინებულ მეთოდეს (სოფიოს მახლის-წული) პატარა ვაჟს, ამ ჩხავილზე შემკრთალს, გამოავლიდა და ისეთი ტირილი მოართო, რომ შუალამემდეგ ვერაუროთ გაჩუმეს. ცოლმა მეთოდეს ეს მოვლენა ასე აუხსნა:

— ი, კუდიანი რომ არის, ბიცოლა შენი, კატები იმან შემოაკვასია, რომ შეილი გადაგვირიოს!.. თითონაც კატთ არის გადაქცეული ახლა.. თავის შეილებს და შეილი-შეილებს ამოუჭამა გული და ახლა ჩემსას მოადგა!.. ახლა კუდიანებს დრო აქეთ, დიდ მარხვაა.

— განა შეილებს და შეილი-შეილებს გულის ამოჭმას მოინდობებდა? ამას ვერ დაეჯერებ!—თქვა მეთოდემ.

— კაცო, შე ჩერჩეტო, ვე რატომ არ იცი, რომ როცა კუდიანები როკაპთან მივლენ, ყველა თითო კენჭს ესერის შიკ კბილებში...

— მერე კენჭის სროლა რას მოასწავებს?—გააწყვეტინა სიტყვა მეთოდემ.

— რას და იმას, რომ მსხვერპლია ყველა

კენჭში ჩათქმულია კაცი. უკეთესი მსხვერპლი ისაა, ვინც თავის ნათესაებს ჩაუთქვამს.

— მერე გულს საიდან ჰქამს კუდიანი?

— საიდან და იქიდან, რომ როცა მოკვდება ჩათქმული კაცი, მკედარს გულს ამოულებენ თურმე ი წყეულები და ჰამენ. კაცის გული თურმე ძალიან გემრიელია, კაცს ასუქებს და კუდიანი, აბა, რას ვერ იზოვის!.. დააგროვებენ კაცის გულებს და როკაპთან ერთათ დროს ატარებენ...

— ოჰ, ერთი ი როკაპთან მიმიყენა! ასეთ მსხვერპლს კი შეეწირავ, რომ, შე ნუ მომიკვდები, ყყოფა... ერთ ევებერთელა ლოდს კი ვესერი და იმ დაღრანჯულ კბილებს სულერთიანათ ჩავამტერე, — გაიხუმრა მეთოდემ, — კუდიანს რომ იტყვიან, განა მართლა კული აქვს, თუ როგორია? — განაკრძო მეთოდემ.

— აქვს და ეგრე!.. ერთი მწყურთა მეტი აქვს თურმე კული, დალაგრა ლმერთმა!

ამ სიტყვებთან ერთათ ტასიამ (მეთოდეს ცოლმა) პირჯვარი გადაიწერა და მარცხენასკენ გააფურთხა.

— ჩემი მამიდაშვილის მძახალი რომ იყო, კუდიანობაში იმას ევრენი ჯობდა!..

— მა თუ ასეა, მოდი დედალავ ბიცოლაჩემს და კუდიანობაზე ხელს ავალბინებ, მადლო!—თქვა მეთოდემ. ცოლმა მოაწონა. ახლა მარჯვე დრო იყო საჭირო. ესეც ჩქარა მოვიდა. ერთ საღამოს მეთოდემ შეშხედა, რომ სოფიო მოდის მათთან.

— ქალო! დაუძახა მეთოდემ ცოლს:— ვმან რომ ლუქსმანი გილა, ახლავე ცეცხლში ჩაგვდე და გახურე! ცოლმა ბრძანება შესასრულა. სანამ მოხუცებული სოფიო ბაჯბაჯით მეთოდესთან მივიდოდა, ლუქსმანი ისე გახურდა, რომ მისი გამოვლენაც კი ძნელი იყო.

— საღამო მშვიდობისა, შეილო!—უთხრა სოფიომ მეთოდეს და შევიდა სახლში.

— შენ რომ მშვიდობის ღამეს მოკცევი კი გეყოფა ეს, —თქვა თავის თავთ მეთოდემ და ცოლს ანიწა, რომ ჩუარი მოეტანა ლუქსმნის გამოსალევათ.

— კაი შეილი გყავს, მეთოდემ, ღერმა გაგიზარდას, —თქვა სოფიომ და აღერსიანათ ჩაჰკოცნა პატარა ბიჭს.

— მოწორი, შე კუდიანო! — შეჭყილა ტასიამ: — ბოეში არ მომიკლა!

— კაი რა მყავს განა მიტომ არ აძინებ და მოსვენებას არ ძლევი? მე შენ გაჩვენებ... შეჭყიერა მეთოდემ, გამოიღო გახურებული ლურსმანი ცუცხლიდან და დასწვა საბრალო სოფიო შუბლზე და მაჯა ხელზე. გამწარებულმა სოფიომ ერთი შეჭკივლა და პირქვე უგრანობლათ დეცა. თეკლეს მისმა ეს ხმა. მივარდა, ნახა რაც მომხდარიყო; ერთი-ორი მწარე სიტყვა უთხრა მეთოდეს, წამოაყენა დედამთილი და ცოცხალ-მკვდარი წაიყვანა სახლში.

ეს ამბავი მოხდა ვაღმა, ანუ ზემო კვირიკეთში. ქვრივებს ამას შემდეგ იქ აღარ ედგომებოდათ, ყველას რწამდა, რომ სოფიო კუდიანია. ამისთვის თეკლე თავის ავთმყოფ დედამთილითურთ გამოღმა — ქვემო კვირიკეთში დაესახლა. ამ მხრის მცხოვრებლები უფრო თვინიერები გამოადგნენ. — ამათ მოუწინეს თეკლეს ერთი ფაცხა და დაასახლეს შიგ.

თეკლე დიდი შრომით და მეცადინეობით უცლიდა დედამთილს, რომელიც მას დღეს აქეთ როცა „დადღეს“ დაეათმყოფდა. შრომობდა თეკლე, აკეთებდა სადღეკაცო, თუ სამამაკაცო საქმეს; მაგრამ უბედურს აქაც აუტყდა ერთი მოუწარებელი სენი. ეს სენი იყო ქაჯი, დიად, ქაჯი!..

III.

ღამდებოდა. მზე გორას ამოეფარა და სხივ-მოკლებული ონაეულა აშუქებდა გამოღმა კვირიკეთს. ქათმებმა საქათმე მოძებნეს, საქონელი კარგა ხანია საძოვრიდან დაბრუნდა. ძროხებმა შინ მოსვლისავე უმაღლ თავიანთ ხბოებს დაუბღაველეს, ამათაც ხმა მოსცეს და, სიამოვნების ნიშნათ, კულ-ვაზბყვით კუნტრუში იწყეს. გლეხები ყანიდან მხარზე თონ-გადებულები დაბრუნდნენ. ზოგი კი ისევ ყანაში იყო.

თეკლე გარეთ ვერაფერს ტოვებდა. ამიტომ, თუ რამ გააჩნდა, ყველაფერი ქონში შეზიდა და კარები მარჯვით გადაჩაზა. თეკლემ და მისმა ავთმყოფმა დედამთილმა ვახშამი გვიან ქამეს და მერე ძილს მიეცნენ. სოფიოს მალე დაძინა, თეკლეს კი, თუმცა იგი იმ დღეს მუშაობისაგან დალაღული იყო, მაინც ძილი არ ეკიდებოდა. — იგი გაიტაცა სხვა-და-სხვა ფიქრებმა... ფიქრობდა იმას, თუ როგორ კარგათ ცხოვ-

რებდა ქმრის ხელში; მერე ქვარ შეიღი რომ დაეცოდა და ახლა რა დღე ადგია... ფიქრობდა იმასაც, თუ როგორ იცხოვროს შემდეგში მარტახელა ქალმა: ავთ რამ გახდეს, ვინ უპატრონებს, წყალს ვინ დააღვივებს, რა ეშველება... სოფიო დღეს არის და ხელ აღარ! ამ ფიქრებით და სხვა ამ გვარებით გატაცებული თეკლე წამოადგა და კარში გაიხედა ჭუჭრუტანიდან. ბნელი ღამე იყო. თეკლემ რომ ღამის საშინელი სიბნელე ნახა, ძალიან შეეშინდა და მაშინვე ლოჯინში ჩაწვა.

— უჰ, რა სიბნელეა! ამოხებრით წარმოთქვა ქალმა: — ღმერთო, ამაღამ მაინც... მაგრამ, ჩუ!.. მოაწია იმ დრომაც, როცა მოდის დაუპაკეებელი სტუჟარი!.. ისმის ბურტყული... კედელ-მოურახუნა კარებს... თეკლე შიშისაგან საბანში ძებნება, ევლარ სუნთქავს, თვალები დახუჭა, ეითომ იმალებს, მაგრამ საღ? — აი, ბურტყული ისმის სწორეთ იმ კედელთან, რომელთანაც წვეს თეკლე.

— ოჰ, ღმერთო! როდის გათენდება! — ამბობს გულში საბრალო ქალი. ხელი გააპარა დედამთილისაკენ, გავაღვიძებო, ანძრევეს, მაგრამ ამათ. სოფიო მფორე გვერდზე გადაბრუნდა და კვლავ ძილს მიეცა. — ვაი! როდის გათენდება!.. თითო წამი თითო დღეთ გრძელდება! საცოდავი თეკლე!.. ქაჯი არ ასვენებს... თეკლე, თეკლე! უძახის... ხან თათქო ტირის, ხან დიდგულობს, ბურტყულებს და გაჯავრებული წიხლებს ცემს ქონის სუსტ კედლებს. ერთი ღონიერი წიხლიც, კედელი შემომიტრევა და მაშინ თეკლემ რაღა ქნას! საღ წაიციღს?! ჩუ! მადლობა ღმერთს! მამალი ყივის. ქაჯი გულმოსულია. ერთი ღონიერი წიხლი კიდევ შემოპკრა ფაცხას და თეკლეს, ავსთანავე, შემოესმა საშინელი ლანძღვა. რას ნიშნავს ეს?.. თითქოს კაცმა ქვას ფეხი წაპკრა!.. თეკლე წამოადგა და გაიხედა კარში ჭუჭრუტანიდან. შემოთენებულიყო. თეკლემ თვალი მოპკრა, რომ რალაც კოკლი არსება აჩქარებული მიდიოდა, — ეს იყო ქაჯი. მამლებმა ყივილი გაანშირეს. ძალღებმა ყეფა. გლეხებმა სოფელში გამოიღვიძეს და სამუშაოთ გამოვიდნენ. თეკლეც აშინ მიეცა ძილს. იმას ახლა აღარავისი ეშინია: ქაჯი წაივდა.

ძინავს თეკლეს, მაგრამ ათასნაირი ლანდები, მოჩვენებები არ ასვენებენ საბრალოს... ხედავს, რომ მოდის მთლათ ბალნით შემოსილი, გრძელ ფრჩხი-

ლებიანი საშიში კაცი. თეკლეს შიშით თვალები
 ესუტება... კაცი მოვიდა და მიძინარე თეკლეს თავზე
 დაადგა. აი, კიდევ დაიხარა, უნდა თავისი უშნო ხე-
 ლები ჩახვიოს თეკლეს ლამაზ მკერდში... ამ დროს
 შემკრთალი თეკლე ლოგინიდან უცრაოდ წამოვარ-
 და და „ჰაჯი“, „ჰაჯი“-ო გაიძახოდა.

დ. თომაშვილი.

(შემდეგი აქნება)

პროვინციის ვითარება.

(დაკვირვებასა ეუბნას ცხოვრებას).

ენი ქვეყნის სხვა კუთხეების შესახებ ვერა-
 ფერს ვიტყვი, მხოლოდ გურიაში კი ამ ქა-
 მათ გუფაციკებით აღვნიშნებ თვალს ჩვენ
 ქურნალ-ვაზეთებს. გურია წინეთაც ცნობილი იყო
 ამ მხრით, მაგრამ დღეს ვაზეთების კითხვა აქ ჩვეუ-
 ლებრივ საზღვარს გადაცილდა და ბევრათ წინ წაი-
 და. თქვენ, რასაკვირველია, იკითხავთ, რა იყო ამის
 მიზეზი? მე აქ დავასახელებ მხოლოდ ერთ გარემოე-
 ბას, რომელიც ამ მოვლენის უფრო გარეგანი მიზე-
 ზი უნდა იყოს, ვინც შინაგანი. მე ვამბობ, უკანასკ-
 ნელ ოსმალეთ-საბერძნეთის ომზე. ამ რამდენიმე
 წლის წინეთ ოსმალეთის სომხების მოძრაობამ ალა-
 პარაკა გურულები და ვაზეთების კითხვაც უფრო
 საინტერესოა შეიქნა ამის გამო. მაგრამ ოსმალეთ-სა-
 ბერძნეთის ომის ამბებმა გურულების ნახევარი ნაწი-
 ლი მიანიც ვაზეთების მკითხველთა გადააქცია: იცოდა,
 თუ არ იცოდა კითხვა; ყველა, დიდი თუ პატარა,
 ქალი თუ კაცი, ვაზეთის მოსვლას უცდიდა მოუთ-
 მენლობით, რომ საქაროთ გეგოვ, რა მოხდა ახალი
 ოსმალეთსა (ანუ როგორც აქ ამბობენ: თათრებსა)
 და ბერძნებ შუა, ვინ სად გაემარჯვა, რომელი ქა-
 ლაქი, ანუ სიმამრე აიღო, ვინ დამარცხდა და სხვა.
 როცა ამ გაცხარებული ომის დროს რომელსამე სა-
 სოფლო წიგნთსაცავში მოიტანდნენ ვაზეთებს, უნდა
 გეყურებოდათ, როგორ ავლევდნენ ამ ვაზეთებს ერთი-
 მეორეს. თუ ვინცობაა ამ თავისებურ ბრძოლაში
 ამისთანა გამარჯვება, რომელმაც კითხვა არ იცო-
 და, იმ შემთხვევაში, ის თითონ ირჩევდა წამოკითხვას.
 ეს უკანასკნელი ხმა-მალა უკითხავდა დანარჩენთ
 განსაკუთრებით ომის ამბებს, რადგანაც წინდწინე
 იცოდა, რომ მსმენელების უმთავრესი ყურადღება
 ამ ამბებისკენ იყო მიქცეული. კითხვის დროს შე-

სანაშენი ის იყო, რომ საზოგადოთ მსმენელების
 მზარულ სახეს, სანამ ვაზეთების კითხვას დაწყებ-
 დენ, სიმწუხრის ფერი გადაეღებოდა. ეს იმიტომ
 რომ ვაზეთებს მუდამ ოსმალეთის ბერძნებზე გამარჯ-
 ვების ამბები მოჰქონდათ და ეს გარემოება კი სა-
 ერთოთ ყველასთვის საწყენი იყო.

რომ ამნაირ შთაბეჭდილებას ახდენდა მსმენე-
 ლებზე ოსმალეთის აურაცხელი და გაწრთენილი ჯა-
 რის გამარჯვება საბერძნეთზე, რომლის ჯარი ვერც
 რაოდენობით და ვერც გაწრთით სამხედრო ცოდ-
 ნაში ვერ შეედრება ოსმალეთისას, ამას ბევრი მიზე-
 ზი აქვს. მართალია წინეთ, სანამ ბიზანტიის სახელ-
 მწიფოს ძალა ჰქონდა, საბერძნეთს ბევრი შავი დღე
 მოუყენებია დასავლეთ საქართველოსთვის, მაგრამ, მას
 შემდეგ, რაც ბიზანტიის სახელმწიფო, ამომსავლეთის
 დესპოტიზმის უღელ-ქვეშ მყოფი, თანდათან მოუძ-
 ლურდა, გაიხრწნა და ბოლოს მე-XV საუკუნის ნა-
 ხევარში სრულიად დეშვი ოსმალეთთან უკანასკნელ
 შეტაკების დროს, ის უსიამოვნებანი, რომლებიც
 ჩვენთვის საბერძნეთს მოაყენებია წინეთ, თანდათან
 დაფიწყებული იქნა, და თეთი ბერძნები ჩვენ თვალ-
 ში დღევანდელ და დაჩაგრულ ხალხს წარმოადგენდნენ.
 მეორე მხრით, ჩვენსა და ოსმალებს შუა, მას შემ-
 დგ რაც ეს უკანასკნელი მცირე აზიაში გაჩნდნენ,
 მუდამ მტრული განწყობილება იყო, მუდამ ბრძოლა.
 ეს მიჯვარება მხოლოდ ამ რამდენიმე ათი წლის
 წინეთ შეიცვალა. მაგრამ ოსმალეთის მტარელობა
 და სასტიკობა გურულებს კიდევ კარგა ხანს ეხსო-
 მებათ. სხვა გარემოებანიც რომ ამ დავასახელოთ,
 ნათქვამიდანაც ცხადია, თუ რათ თანაუგმობრბა და
 თანაუგრძნობა ჩვენი ხალხი ბერძნებს. ამ თანაგრძნო-
 ბაში არაერთი წინდახედულ პოლიტიკურ მოსახრე-
 ბას აღკლი არ ჰქონებია; ეს თანაგრძნობა სრულიად
 ინსტიტუტური იყო, უბრალო სიბრალული და მე-
 ტი არაფერი.

უნდა ითქვას, რომ თუ გურიაში საინტერესო
 შეიქნა ოსმალეთ-საბერძნეთის უკანასკნელი ომი, აქ
 საკუთარი სარგებლობის გრძნობასაც საქმარის აღ-
 გილი ჰქონდა. ცნობილია, რომ იმას, ათავგვარი ცუდ
 და მანე თვისებასთან, ერთი კარგი თვისებაც აქვს,
 სახელობ ისა, რ ამ ომმა ხშირათ ხალხის გამო-
 ფხიზლება იცის, თუ ეს ხალხი სრულებით გონება
 და ძალა მიხიდილი არ არის. ეს მოსახრება შესაძლე-
 ბელია მხოლოდ სანახევროთ მივიღოთ. საქმე ის
 არის, რომ ომიდან უფრო ხშირათ ხალხი ნიეთეჲ
 სარგებლობას, გამდიდრებას, მოყლის. ჩვენში, მაგ,
 ამბობენ, რომ ომიანობის დროს დიდ-ძალი ფული
 დატრიალდება საზოგადოებაში და ხალხი გამდიდრე-
 ბაო. გარეგნობით, თუ კრძო პირების გამდიდრებას

ეპიკონებთ მხედველობაში, ამნაირი მსჯელობა მართალი გამოდგება; მაგრამ თუ უფრო ღრმად ჩაუკვირდებით ამ საგანს, აღმოჩნდება, რომ იგი მთელი ხალხის მატერიალური კეთილდღეობის დამამხობელია. მაგრამ ხომ იციან, წყალ-წალკეული კაცი ჩაილასკ წაბრანს ხოლმე ხელს? გურია დღეს მატერიალური მხრით გაჭირვებულ მღვდმარეობაში იმყოფება, ამიტომ სრულებით გასაკვირველი არ არის, რომ იმანაც ჩაღას დაუწყოს ხელისსაბრძენი. აქ მხა გავრცელდა, რომ ოსმალეთ-საბერძნეთის ომში რუსეთიც ჩაერგვო. ეს ამბავი ყველას ჩაქვრა გულში, რასაკვირველია, სასიხარულით, რადგანაც ომის ატეხა იმავე დროს უფლის განჩინაც ნიშნავს აქ.

— ნეტა ბერძნებს არაიენ მოეხმარება? რუსეთი ხომ ბერძნების მხარეზეა და ხომ უნდა მიეხმაროს უსათუთო? — ამ სიტყვებით მომმართავენ ხშირად გურიაში უბრალო სოფლები. იმათი ლაპარაკის კილო ამტკიცებდა იმათი სიტყვების გულწრფელობას. მე რა უნდა მეპასუხნა? რაც შემეძლო, მარტოვად ვეცუადი, რომ იმათი აზრი მართალია, მაგრამ დღეს ევროპის დიდი სახელმწიფოები სხვა-და-სხვა მიზეზთა გამო სულ სხვანაირად მოქმედებენ-მეთქი. ჩემ საუბარს ძლიერ გულდასმით ისმენდენ ხოლმე, მაგრამ სამაგიეროდ მე იმათგან არასადღეს არაფერი გამოვირინა. ეტყობოდათ, რომ ამნაირი აზრი მათთვის გაუგებარიც იყო და წარმოუდგენელი და ეს იმიტომ, რომ მათი აზრით, როცა ორი ხალხი, ან თუნდ ორი კაცი ერთმანეთს ებრძვიან, მომხმარებ, ე. ი. მესამე პირი, უნდა უსათუთო სუსტს მიეშველოს.

ზევით მე იმაზე დაიწყე ლაპარაკი, რომ გურიაში დღეს შესანიშნავი გაცაცებით კითხულობენ ჩვენ ჟურნალ-გაზეთებს-მეთქი. ეს ვარემოება კი, ჩემის აზრით, განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ყველა იმათთვის, ვისაც ჩვენ ხალხზე ჭკმარიატად შეტყივა გული. ამ ფაქტებიდან ყველას შეუძლია ის დასკვნა გამოიყვანოს, რომ ჩვენი ხალხი წინეთ რომ გონება ჩილუნი იყო, დღეს ისე აღარ არის. ახალი ცხოვრების ათსაგანმა მოთხოვნილებამ ძალაუფლებურად შეუნძობია მას ტენი და მოძრაობაში მოიყვანა. რასაკვირველია, ჩვენი ხალხის გონება ჯერჯერობით მხოლოდ ფხვს იღვამს, მაგრამ დარწმუნებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ახლო მომავალში დაიწყება იგი სიარულს. სხვა ქვეყნებში, სადაც ხალხი იმავე პირობებში ყოფილა, როგორც ჩვენშია დღეს, სხვათა შორის, ლიტერატურას დიდი სამსახური გაუწყვია საზოგადოებისთვის ამ გონებრივ წარმატებაში. განა საქირა ვილაპარაკოთ იმაზე, რომ ჩვენითვისაც სწორეთ ეს გზა სასურველი? მაგრამ ყვე-

ლამ კარგათ უწყის, რომ ლიტერატურის გზა არ არის ვარდებით მოუფენილი. ეს კიდევ არაფერია, უფრო საძინელო ის არის, რომ ლიტერატურის ასპარეზზე უფრო, ვინც სხვა რომელსავე ასპარეზზე, საქირანი არაინ ერთი მხრით მტკიცე და მაგარი ხანიათის პირნი და მეორე მხრით ფართო და ნათელი გონების მექონენი, უმაღლესათ განვითარებული პირნი. ლიტერატურის ასპარეზზე მოქმედეთ ძეგლსა და რბილში უნდა ჰქონდესთ გამჯდარი ის აზრი, რომ იმათი ნათქვამი და დაწერილი საზოგადოების კუთვნილებათ უნდა ვახდეს, რომ იმათმა სიტყვამ საზოგადოებას გზა გაუკვლოს, თვისსავე გულში ჩახებდეს. ამისათვის საქირა ღრვა გამჭირავობა და წინდახედულება, რადგანაც ზოგჯერ მოხდება ხოლმე, რომ პირველი შეხედულებით სრულიად მართალი აზრი, თუ მას კრიტიკულათ ვაგარჩეთ ყოველად შემეცდარი და ყალბი გამოდგება; სამწუხაროთ, სწორეთ ლიტერატურის საშუალებით ვრცელდება ხშირათ საზოგადოებაში სხვა-და-სხვა შემეცდარი აზრები, რომლებიც შემდეგ ისე ადვილი მოსაპობია როდია, როგორც მათი ვაგრცელება. მაგრამ შესაძლებელია, ზოგიერთმა ეს სიტყვები უადგლოთ ჩათვალოს აქ; ამიტომ საქირათ მიმჩინია, შემდეგი ამბავი მოვავონო იმათ.

რასაც მე ზევით ვამბობდი იმაზე, თუ რა ინტერესით ეკიდებოდენ ვაზეთებს გურიაში ოსმალეთ-საბერძნეთის ომის ამბების გამო, მე ვანცებ არ მოვიხსენიე მეორე ვარემოება, რომელსაც ამაში წილი ედევ. მე ვამბობ ამ რამდენიმე თვის წინეთ თვლილის ვაზეთებში ატეხილ და დღემდის დაუბოლოებელ კამათზე სომხების წინააღმდეგ. მართალია, იმ წერილებსაც ინტერესით კითხულობდენ, რომლებიც საგანს საერთოთ სომხების გაქვლევა და გამაზა შეადგენდა, მაგრამ მეორე მხრით აქ დიდი განსხვავება იყო, თუ ოსმალეთ-საბერძნეთის ომი თათქმის მთელი ხალხის ინტერესს იქცევდა თავისკენ და თუ ზოგიერთ შემთხვევაში მაინც არც ხალხის მსჯელობა იყო ამ საგანზე სრულიად უგუნური და მით უფრო წრესგადასული, თუ ეს მსჯელობა შედარებით მიუდგომელი, ობიექტიური იყო, მაგიერათ სომხების წინააღმდეგ საკამათო წერილებს პირიქით აღტაცებით ეგებებოდა, მხოლოდ ჩვენი საზოგადოების ერთი პატარა წრე, რომელისთვისაც ვგრეთ წოდებულ სკოლეგ განათლებას ნამდვილი ცხოვრების დავთარი აუფრევია და რომელიც ამისგამო აღარც იქით არის და აღარც აქეთ, ანუ როგორც ამბობენ რუსები: „отъ земли отсталъ, но и къ небу не присталъ“. ამიტომ არც ვასაკვირველია, თუ ამ უნიდავო წრის მსჯელობა, ხსენებული კამათის შესახებ, ცხოვრების ლოლიკას სრულებით

არ ეყარება; ქონებას აქ ადგილი აღარ ჰქონდა. აქ ყოველივე დამორჩილებოდა ადვილ-წახსნილ ენებათა ლელვას. ყველაზე უფრო სამწუხარო აქ ის ვარაუდებია, რომ ამ გონების დაბნელებაში ერთობ დიდი წილი უდევს ჩვენ ზოგიერთ „მოღუფეთ“, რომლებმაც წმინდა ზვეშურათ და ყუელად უსაფუძლოთ მოიწადინეს მთელი ერის წმინდათა წმინდის შელახვა. მე ვიცი, რომ ამ სიტყვების წარმოთქმისთვის ქალაქის „მოღუფენი“ გამოვიყენებ:

— შენ ვიღაც პროვინციელი ხარ, შენს ტყაუნი დაეტივ; ქალაქის საქმეებზე ლაპარაკს შენ არაეინ გრჯისი!

— კარგი და პატიოსანი: მე ქალაქის საქმეებზე მსჯელობაში არავის ვეცილები; მაგრამ დრო არის, ბატონებო, გაგოთ, რომ ქართველებსა და სომხებს შუა მტრობა და ქიშპობის დათესვა, თქვენი კი რა ვიცი. და ჩვენ, პროვინციელებს ბევრიზიარათ გვეხება. გაგოთ, რომ სადაც თქვენ ერთი კალონის მოსმით ათავებთ საქმეს და სხვა არა გეხარჯებათ, რა, იქ ჩვენ სსხლის ღვრით უნდა გვაგაწიროთ თქვენი წარამარა ლაპარაკი და შეძლება, ბოროტობით ჩაღვნილი შეცდომაც. ის, რასაც თქვენ დღეს სტამბის საშუალებით თესაუთ ჩვენ საზოგადოებაში, შეიძლება, ჩვენ წერაქვითაც ვეღარ ამოვშალოთ. რათ წაიყენეთ საქმე ასე ცუდათ? თუ ზოგიერთი სომხების მოქმედებით თქვენ უმკაფილო იყავით, რათ ამხედრდით მთელი სომხობის წინააღმდეგ? მთელი სომხობა, როგორც ერთი, აქ რა დამნაშავეა? რას გამოვლოდით აქედან? ნუ თუ მთელი ერთი, რომელიც, თქვათ, ცული ხსიათისაც არის, და ამასთანვე არც მოყვარე ჩვენი, უმჯობესი იქნება, რომ მტრათ გეყავდეს? ჩვენ, პროვინციელებს, ბევრი რამ გვაქვს კიდევ თქვენთან საკითხავი, მაგრამ ამ ხნობით მხოლოდ ერთი უნდა გკითხოთ: როდის გავვათავისუფლებთ კერძო პირებს ყოვლად უსაფუძლო ლანძღვა-გინებისაგან და მთელი ერის სრულიად უზარო ტროსისწამებისაგან? როდის ექნება დასასრული დაკლულ ღორებზე ბაასს? ესეც ხომ ბანი და კონვერსია არ არის, თქვე დალოცვილებო!

პროვინციელი,
(შემაგვი აქნას).

საკველ-მოკმედა საქმე.

— ნო რედაქტორო! უმორჩილესათ გთხოვთ ნება გვაბოძოთ თქვენის პეტევიქული „პაბლის“ საშუალებით უგულითადისი მადლობა გამოავცხას

დათ „ქრისტიანთა“ გამავრცელებელ საზოგადოებას“, რომელმაც შეიძინა ჩემ მიერ დაწესებულ სახალხო საქმიანულს, სოფელ ილქში, 23 ქართული წიგნი დირებული 10 მ. 25 მ ქმებს ჰილდექეს, რომლისგან შეიძინა 5 წიგნი დირებული 1 მ. 35 კაპ. და ავანე დიმიტრის მქ ჰსწავრამედს, რომელმაც ატრეტე შეიძინა სამი წიგნი დირებული 1 მ. 2 მ.

სამიანისკვლას მწამბოქული დიმიტრეანანი,

ქნო რედაქტორო! უმორჩილესათ გთხოვთ თქვენი შურნალი „პაბლის“ საშუალებით ჩემი უგულითადისი მადლობა გამოავცხადოთ ქ. თფლისში მცხოვრებ „პაბლის“ კოსტანტინე ქრისტესას მქ გქაფურამედს, რომელმაც ჩემდამო წმინდულ საწარის სკოლას შეიძინა: სურათი „საქართველოს დიდა“; შიდად ჩანროში ჩასმული, დირებული 10 მ.

საწარის სკოლას მასქ. მ. ლორთქიფანიძე.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წკრუთდას.

ХАРЬКОВСКАЯ
ЗУБОВРАЧЕБНАЯ ШКОЛА
ОТКРЫВАЕТСЯ СЪ 1-го СЕНТЯБРЯ.

Принимаются прошения отъ лицъ, желающихъ получить званіе зубнаго врача или дантиста.

Съ разрѣшенія г. попечителя учебн. окр. воспитанники школы имѣютъ свободный входъ въ анатомическій театръ и лабораторію университета. Составъ лекторовъ слѣдующій: профессора универ. гг.: Поповъ С., Бѣлоусовъ, Додукаловъ, Орловъ и Рещевъ; лаборантъ ѳив. Федоровскій и докт. мед. Немировскій. Убнрщаться къ учредителю г-ру Немировскому (Николаевская площадь, д. Штейфона). (4—3).

გამოვიდა ახალი წიგნი
ზანგი და თითრი
შვიდი ცინკოგრაფიული ნახატით.
ჯავილის ბაგოსება
ფასი 15 კაპ., ხოლო საშქრათ, ვარაყინ ყდაში, ეღირება 1 მან. 20 კაპ. იყიდება წერაკითხვის საზ. წიგნი-საკაფში და „ჯავილის“ რედაქციაში,